

HAHNER PÉTER

A HISS-ÜGY

HOGYAN LETT NIXON A HIDEGHÁBORÚ BAJNOKA?

Richard Nixon 1947 nyarán egy kormánybizottság tagjaként körutazást tett Európában. Triesztben, az ENSZ védelme alatt álló szabad városban, amelynek hovatartozása vita tárgya volt Olaszország és Jugoszlávia között, végignézett egy kommunista tüntetést, amelynek során két személyt a szeme láttára meggyilkoltak. Ugyanakkor azt is megtudta, hogy a város határában tizenhárom amerikai katona meghátrálásra készített egy kétezer fős jugoszláv katonai kontingenst. Ezt írta naplójába: „A második világháborúhoz vezető események során saját kárunkon tanultuk meg, hogy egy totalitárius agresszor békítgetése végső soron háborúhoz vezet. Nem szabad ugyanezt a hibát elkövetnünk egy másik totalitárius agresszorral szemben, mert egy harmadik világháború még rettenetesebb pusztítással söpörne végig a világon.”

A Képviselőház Amerika-ellenes Tevékenységet Vizsgáló Bizottságát még 1938-ban alapították meg, a náci veszélyre való tekintettel. Amikor a harmincnégy éves Nixon 1947 elején letette képviselői esküjét, e bizottság már felelőtlen demagógok gyülekezetévé vált, akik kommunistaellenes handabandázással hajhászták a népszerűséget. Ártatlanokat rágalmaztak meg, az Egyesült Államokban tevékenykedő kommunista kémek közül azonban szinte senkit sem tudtak leleplezni. Nixont, aki a New Deal bíráló, kommunistaellenes programmal lett képviselő, 1947 elején a bizottság tagjává választották. Első felszólalásában, február 18-án egy Gerhart Eisler nevű bevándorlót vádolt meg összeesküvéssel. A férfit elítélték, mert nem volt hajlandó válaszolni a bizottság vádjaira, bevándorlási kérelmében pedig letagadta, hogy kommunista párt tagja. Az óvadék letétele után megszökött, s az NDK-ban fontos kormányhivatalt kapott.

Nixon afféle közvetítői szerepet játszott a bizottság szélsőségesei és mérsékeltjei között. Ő beszélt le kollégáit az Egyesült Államok Kommunista Pártjának törvényen kívül helyezéséről, egy illegálisba kényszerített párt tevékenységét ugyanis sokkal nehezebb lett volna ellenőrizni. Amikor a bizottság népszerű hollywoodi sztárokat és rendezőket idézett maga elé abszurd vádakkal, Nixon lehetőleg távol maradt az ülésekről. Kollégái vádaskodása azonban őt is kedvezőtlen színben tüntette fel: 1948 tavaszán a *Washington Post* egyik karikatúrája már boszorkányüldözőként ábrázolta. Hamarosan maga is úgy vélekedett, hogy bizottsági tagsága inkább árt, mint használ karrierjének. Ekkor azonban kirobbant a Hiss-botrány, amely országszerte ismertté tette a nevét.

CHAMBERS VÁDOL, HISS TAGAD

Az 1948-as elnökválasztás közeledtével a republikánus pártiak egyre hevesebben támadták a demokrata párti Truman-kormányzatot. A vádaskodásra remek lehetőséget nyújtott egy 1948. augusztus 3-án rendezett kihallgatás. Ennek során a *Time* magazin nyugdíjazás előtt álló szerkesztője, Whittaker Chambers felsorolta, hogy a kormányzat alkalmazottai közül kik voltak a kommunista párt tagjai, és megemlítette Alger Hiss nevét is.

Hiss fontos hivatalokat töltött be Franklin D. Roosevelttel kormányzatában, a külügyminiszter egyik helyettesének tanácsadója volt, részt vett a jaltai konferencián, az ENSZ megalapításában, s 1948-ban a Carnegie Nemzetközi Béke Alapítvány elnöke volt. A Képviselőház Amerika-ellenes Tevékenységet Vizsgáló Bizottságának republikánusai felfigyeltek a névre. Lehet, hogy ezúttal kifogtak egy „nagy halat”?

Hiss még az 1930-as években csatlakozott egy washingtoni titkos, mintegy 75 fős kommunista szervezethez. Itt ismerkedett össze egy másik fiatalemberrel, Whittaker Chambersszel. Egy szovjet kémfőnök irányítása alá kerültek, a náci és a japánok katonai terveiről beszerzett adatokat továbbították neki, s minden bizonnyal úgy érezték, hogy ezzel elősegítik a szovjet állam védelmét az agresszoroktól. 1938-ban azonban Chambers kommunista meggyőződése megrendült, otthagya az illegális szervezetet, és felhagyott kémtevékenységével. Vallomása szerint arra kérte közeli barátját, Hiss, hogy kövesse a példáját, ő azonban erre nem volt hajlandó.

Nixon csak arra figyelt fel, hogy az FBI többször kihallgatta Chamberst, aki újra meg újra elmondta, amit Hissről tudott, mégsem került sor intézkedésre. Vagyis a demokrata párti kormányzat eltussolta az ügyet! A republikánusok számára nyilvánvaló volt, hogy

nem mulaszthatják el ezt a lehetőséget, s új támadást indítottak Franklin D. Roosevelttel utóda, Harry S. Truman kormányzata ellen.

Alger Hiss megtehetette volna, hogy követi Chambers példáját, s beismeri, hogy fiatalkorában a kommunista propaganda hatása alá került. De ez már régen történt, azóta egykori miniszterek és a Legfelső Bíróság tagjai is tanúsíthatják, hogy hűen szolgálta hazáját. Állását és tekintélyét elveszítette volna, büntetés azonban nem várt volna rá. A bizottság minden bizonnyal felszólította volna, hogy sorolja fel, ki volt tagja a kommunista szervezetnek, s ő vagy beárul egyeseket, vagy rövid időre börtönbe vonul az együttműködés megtagadásáért. (Akik ezt vállalták, azokat sokan a boszorkányüldözők jobb sorsra érdemes áldozatainak tekintették.) Hiss azonban más utat választott. Táviratban kérte a bizottságot, hogy tisztázza őt a vádak alól. Ezt írta: „Nem ismerem Chambers urat, s tudomásom szerint sohasem láttam őt.”

1948. augusztus 5-én, amikor Hiss megjelent a bizottság előtt, a kihallgatási szoba tömve volt képviselőkkel, diplomatákkal és újságírókkal. Hiss kijelentette, hogy sohasem volt kommunista, nem voltak kommunista barátai, és nem ismeri Whittaker Chamberst. Amikor a fényképét megmutatták neki, mosolyogva kijelentette, hogy a bizottság

egyik tagjára emlékezteti őt. A hallgatóság nevetgélt, Hiss pedig meg is leckéztette vallatóit: „Sajnálom, hogy nem volt alkalmam személyesen találkozni a bizottsággal, mielőtt ilyen széles nyilvánosságot biztosítottak volna az ellenem irányuló vádaknak, amelyek teljesen alaptalanok. A tagadás sohasem lehet olyan gyors, mint a vádaskodás!”

A kihallgatás végén a képviselők odarohantak Hisshez, hogy megrázzák a kezét, s úgy ünnepezték, mint egy sikeres sportolót. Egyes újságírók rágalmazással vádolták a bizottságot, Truman elnök pedig kijelentette, hogy tagjai „jóvátehetően hibát vétettek”. Az *Evening Star* című washingtoni lap címlapján a karikatúra túlcorduló szennycatornaként mutatta be a bizottságot, ezzel a felirattal: „Vigyázat! Önt is bemocskolhatják!”

AKIT EGY POSZÁTA LEBUKTATOTT

A bizottság tagjai rosszkedvűen állapították meg, hogy kudarcot vallottak. Úgy vélekedtek, a legjobb lesz átadni az igazságügyi minisztériumnak a két valómást, s döntsék el a bírók, ki mond igazat. Egyetlen személy hitt továbbra is Whittaker Chambersnek, egy első időszakát töltő képviselő, aki egy jelentéktelen, távoli, kaliforni-

WHITTAKER CHAMBERS | 1901–1961

Philadelphióban született, Long Islanden nőtt fel. Hétéves korában biszexuális apja egy férfival költözött össze, s elhagyta családját. Nagymama idegbeteg volt, anyja pedig minden éjjel maga mellé vette két fiát, és egy baltát tartott az ágyban képzeletbeli veszedelmekre készülve. Öccse többszöri kísérlet után sikeres öngyilkosságot hajtott végre. Családi tragédiái miatt szembefordult a társadalmi renddel, s ahogy megfogalmazta: „A kommunizmus olyasmit ajánlott, amit a haldokló világ képtelen volt ilyen intenzitással felkínálni: hitet és látomást, amelyekért érdemes élni és meghalni.”

A Columbia Egyetemen barátokra talált, de egy irodalmi lapban megjelent drámáját szentségtörőnek nyilvánították, s a kirobbant vita miatt otthagya az egyetemet. Lenin műveinek hatására 1925-ben csatlakozott Amerika Munkáspártjához, amely később felvette az Egyesült Államok Kommunista Pártja (CPUS) nevet. Cikkeket, novellákat írt, s németről angolra fordította Felix Salten *Bambi* című ifjúsági regényét. A fennálló társadalom iránti megvetését azzal is kifejezte, hogy egy időben nem volt hajlandó ápolni a fogaikat, s hírhedtté vált rettenetes állapotban lévő inyeről.

Alekszander Petrovics Uljanovszkijt, a szovjet katonai hírszerzés egyik ügynökét a barátjának tekintette, s „Carl” álnéven futárszol-

gálatot teljesített a szovjet kémek között. Feleségül vette Esther Shemitz pacifista művésznőt (1931), de a következő években homoszexuális kapcsolatai is voltak. Felesége később azzal mentegette, hogy „a kreatív emberek mindent szeretnének kipróbálni”. A sztálini tisztogatások hatására kommunista hite megrendült, s amikor egy barátnője, Juliet Stuart Poyntz rejtélyes körülmények közepette eltűnt, az életét is féltetni kezdte.

A náci-szovjet megneemtámadási egyezmény (1939) hatására kapcsolatba lépett a kormánnyal. Egy külügyminiszter-helyettest tájékoztatott korábbi társai kémtevékenységéről, de a Szovjetunióval fennálló szövetség miatt sem az elnök, sem az FBI nem volt hajlandó foglalkozni az ügygel. Chambers 1939-től a *Time* magazin megbecsült munkatársa lett. A Hiss-ügy után nyugalomba vonult. Két sikeres könyvet is írt emlékeiről, s 1984-ben posztumusz Elnöki Szabadság Érdemérmert kapott.

niai választókerületből érkezett Washingtonba: Richard Nixon. Senki sem bízott a sikerben, még saját édesanyja is arra kérte, hogy felejtse el az egész ügyet, hiszen Hiss mindenki ártatlannak tartja.

Vajon miért ragaszkodott mégis a vizsgálat folytatásához? Talán emlékezett rá, hogy egy katolikus pap, John Francis Cronin, aki az FBI-tól kapott információk alapján jelentést írt a kommunista befolyásról, kommunistának nevezte Hiss-t? Vagy túlságosan ügyesnek s ezért gyanúsnak találta Hiss feleleteit? Amikor ugyanis Hiss-t megkérdezték, látta-e valaha Chamberst, ilyen kitérő választ adott: „A név egyáltalán semmit sem jelent számomra...” Annyi bizonyos, hogy a szegény családból származó ügyvédnek mélyszélesen ellenszenves volt a Harvardot végzett „nagymenő”, aki megvetően bánt vele. Amikor Nixon az iskolai végzettsége iránt érdeklődött, Hiss nem mulasztotta el emlékeztetni a képviselőt arra, hogy ő csak egy másodrendű, kvéker felsőoktatási intézmény hallgatója volt: „A John Hopkinsra és a Harvardra jártam. Ha jól emlékszem, ön a Whittier College-ba?”

AZ AMERIKA-ELLENES TEVÉKENYSÉGET VIZSGÁLÓ BIZOTTSÁG

1938-ban alapították meg Speciális Bizottság az Amerika-ellenes Tevékenység és Propaganda Kivizsgálására az Egyesült Államokban néven. Tagjai mind a náci, mind a kommunista tevékenységet üldözendőnek tekintették. A közélet legreakciósabb, legbigottabb személyiségei támogatták, olykor rasszista, antiszemita nézeteket hangoztatva. Agresszív tevékenységük hamarosan az egyéni szabadságjogokat veszélyeztette. 1947-ben nagy nyilvánosságot kapott a hollywoodi színészek és forgatókönyvírók ellen indított hajsza. Többek feketelistára kerültek, ami azt jelentette, hogy a nagy stúdiók nem merték alkalmazni őket. Akik megtagadták az együttműködést a bizottsággal, hat hónaptól egy évig terjedő börtönrre számíthattak. Az 1950-es évek elején Joseph McCarthy szenátor kommunista-ellenes tevékenysége háttérbe szorította a bizottságot. 1969-től Belbiztonsági Bizottság néven működött, majd 1975-ben feloszlatták.

Nixon arra kérte kollégáit, szálljanak szembe az elnökkel, a sajtóval, a közvéleménnyel, s folytassák a vizsgálatot. Ha nem is tudják bebizonyítani, hogy Hiss kommunista, vizsgálják ki, igazat mondott-e, amikor azt állította, nem ismeri Whittaker Chamberst! A bizottság tagjai ráhagyták, s Nixon elszántan munkához látott. New Yorkba utazott, s órákon át faggatta Chamberst. Kiderült, hogy rengeteg információval rendelkezik Hiss magánéletéről, gyermekkoráról, feleségéről és szokásairól. Még azt is elmondta, hogy Hiss valaha kölcsönadott neki egy ócska Fordot, amelynek kézzel kellett mozgatni az ablaktisztítóját. Hiss hobbijáról is mesélt: madármegfigyeléssel foglalkozott, s nagy örömet szerzett neki, amikor feleségével együtt találtak egy rendkívül ritka poszátát, melynek angolul prothonotary warbler, latinul Protonotaria citrea a neve. Nixon egyre biztosabb volt benne, hogy Hiss hazudott, hisz Chambers nagyon is jól ismerte őt. A jegyzőkönyvet bemutatta különböző jogászoknak, szakértőknek, köztük John Foster Dulles majdani külügyminiszternek is. Valamennyien megerősítették a gyanúját.

A vizsgálat folytatódott. 1948. augusztus 16-án a bizottság Hiss elé tárta, hogy Chambers meglepően sokat tud az ő magánéletéről, ezért aligha állíthatja, hogy nem ismerik egymást. Hiss újra kitérő válaszokat adott: „Nem az a kérdés, hogy ez az ember ismer-e engem! Hanem az, hogy tagja vagyok-e a kommunista pártnak!” Rákérdeztek az ócska Ford autóra, mire Hiss azt állította, hogy azt egy másik embernek adta kölcsön, egy bizonyos George Crosley-nek, akinek ugyanolyan rossz fogai voltak, mint Chambersnek. Nixon csak úgy mellékesen megkérdezte, van-e hobbi. Hiss azt felelte, hogy teniszezik és amatőr ornitológus. John McDowell képviselő vette át a szót: „Látott már valaha prothonothary warblert?” Hiss szemé felcsillant: „Láttam, itt a Potomacnál! Ismeri a helyet? [...] Ide járnak vissza, s azokban a mocsarakban fészkelnek. Gyönyörű sárga feje van, csodaszép madár!”

A választ néma csend fogadta. Hiss nem vette észre, hogy e pillanattól fogva már nem hittek neki. Nixon gyorsan feltett még néhány kérdést, F. Edward Hébert képviselő pedig így összegezte tapasztalatait: „Vagy maga, vagy Chambers úr hazudik.” Hiss magabiztosan helyeselt: „Ez bizony igaz.” „S bármelyikük hazudik, folytatta Hébert, az a legjobb színész, aki valaha is megszűletett Amerikában...”

A SZEMBESÍTÉS

A nyilvános szembesítés előtt Nixon szükségesnek látta, hogy Chamberst és Hiss-t közösen az albizottság elé állítsák. Erre augusztus 17-én került sor New Yorkban. Hiss elképesztő jelenetet rendezett, megkérte Chamberst, hogy beszéljen magáról, olvasson fel egy újságcikket, mutassa meg a fogsorát, majd részletesen kifaggatta a fogászáról. Megkérdezte, bérelt-e tőle lakást valaha – Chambers nemmel válaszolt. És mégis járt az ő lakásában? Chambers igent inett. Hiss erre nekiszegte a kérdést: „Hogyan egyeztetni össze előbbi tagadó választát a mostani igenlő válasszal?” Chambers szelíden válaszolt: „Nagyon könnyen, Alger. Kommunista voltam, és te is kommunista voltál.” Hiss erre kijelentette, hogy nincs szüksége több kérdésre, meg van győződve róla, hogy Crosley áll előtte. „Ha elveszítené mindkét szemét és levenné az orrát, akkor is biztos lenné benne!” Majd kis híján nekiugrott Chambersnek, s felszólította, hogy a nyilvánosság előtt is ismételje meg vádjait, hogy beperelhesse. Távozása után Robert Stripling, a bizottság egyik tagja azzal oldotta fel a feszültséget, hogy texasi tájszólásában odaszólt Chambersnek: „Hogy van Mister Kraóзли?” Ezen még Nixon is jót nevetett – hónapok óta először.

A szembesítésre augusztus 25-én Washingtonban került sor a televízió, a rádió és a nyomtatott sajtó nyilvánossága előtt. Ez volt az amerikai történelem legfeszültebb, legdrámaibb kongresszusi meghallgatása. Fél tizenegy-től este nyolcig tartott. A terem zsúfolásig megtelt, a falak mellett is álltak, a folyosón nagy tömeg tolongott. Nyilvánvaló volt, hogy a hallgatóság kivel rokonszenvezik. Alger Hiss elegáns volt, férfias, kifinomult és ékezzelő, a Harvard volt hallgatója, kormánykörökben tevékenykedő, egykori sikeres diplomata. A túlsúlyos, ápolatlan, alacsony Chambers egy lelkiismeret-furdalással küszködő homoszexuálisnak tűnt, akinek alig lehetett érteni a motyogását. Hiss hívei pszichopátának, krónikus hazudozónak, hitetlennek, Krisztus meggyalázójának és a köztársaság ellenségének nevezték.

Hiss a tanúk székében ülve felsorolta azon hírességeket, akikkel együtt dolgozott a kormányban, s kezeskedhetnek érte. Az amerikaiak összevethetik az ő szavait Chambersével, aki „egy hazug, kém és áruló [...] kiegyensúlyozatlan vagy annál is rosszabb”. Chambers így beszélt: „Elterjedt, hogy valami-

lyen régi sérelem miatt, bosszúvágyból vagy gyűlöletből tanúskodom Hiss úr ellen. Nem gyűlölöm Hiss urat. Közeli barátok voltunk, de belekeveredtünk egy történelmi tragédiába. Hiss úr képviseli azt a titkos ellenséget, aki ellen mind harcolunk és én is harcolok. Elkeseredetten és sajnálattal tanúskodom ellene, de a nemzet e vészterhes történelmi pillanatában, ezért Isten segítsen meg, nem tehetek mást.”

A szembesítés során Hiss ideges lett, s egyre több hibát vétett. Újra előállt azzal, hogy a fogai miatt tévesztette össze Chamberst egy bizonyos Crosleyval. Nixon lecsapott erre az állításra: „Őn még a fogásának a nevét is megkérdezte, hogy konzultálhasson e fogással, mielőtt határozottan azonosíthatná. Kérdésem talán viccesnek tűnik, de fel kell tennem. Sohasem látta Crosley-t csukott szájjal?” Hiss erre így felelt: „A meglepő dolog az, hogy nem olyan emléket őrzök Crosley-ről, hogy csukva volt a szája, hanem olyat, hogy nyitva volt...” A hallgatóság nevetni kezdett, Hiss barátai pedig szomorúan csóválták a fejüket. A szembesítés után ezúttal elmaradtak a gratulációk, s az amerikaiak többsége ezután már kételkedett Hiss becsületességében.

A SÜTŐTÖKIRATOK

Vajon miért nem mondta el ekkor Chambers, hogy Hiss nemcsak kommunista volt, hanem kém is? Később ezt azzal indokolta, hogy ő a kommunizmus ellen harcolt, nem pedig egykori elvtársa ellen, akit nem akart tönkretenni. Könnyen lehet, hogy nem kívánta Hiss kémtevékenysége mellett a saját kémtevékenységére is felhívni a figyelmet. Hiss az előző meghallgatások során perrel fenyegetőzött, s most a sajtó is felfigyelt arra, hogy a szembesítés után egy hónapig gyanúsan passzív maradt. A *New York Daily News* nyíltan feltette a kérdést: „Nos, Alger, hol az a per?” Hiss végül kénytelen volt megtenni, amivel fenyegetőzött, s szeptember 27-én rágalmozási pert indított Chambers ellen, 50, majd 75 ezer dollár kártérítést követelve tőle.

Az 1948 őszen rendezett választásokon nem teljesedtek be a republikánusok reményei. Truman elnök győzelmet aratott, s a Kongresszus mindkét kamarájában a demokráciát kerültek többségbe. Nixon ugyan újraválasztották, s hírességgé válva tartott előadásokat országsszerte, de attól tartott, ejtik a vádat

Baltimore-ban született, módos családban. Kétéves volt, amikor apja tönkrement s egy borotvával elvágta a saját torkát. Mivel ez akkoriban szegénynek számított, a gyermek elől eltitkolták apja öngyilkosságát, így ezt csak később tudta meg. Ezután egyik testvére is öngyilkos lett, a másik pedig fiatalon halt meg, s ő úgy érezte, neki kell helyreállítania a család tekintélyét. A John Hopkins Egyetemet és a Harvard Jogi Iskoláját végezte el. Mint oly sok amerikai fiatal, ő is meg volt győződve róla, hogy igazságtalanul végezték ki Saccót és Vanzettit, s mélységesen tisztelte a spanyol polgárháborúban harcoló kommunistákat.

Franklin D. Roosevelttel kormányának alkalmazottja lett, előbb az igazságügyi minisztériumban, majd a mezőgazdasági igazítás törvényét végrehajtó kormány-szervnél (Agricultural Adjustment Administration, AAA), 1936-tól pedig a külügyminisztériumban dolgozott. 1939-től 1944-ig a külügyminiszter távol-keleti

ügyekkel foglalkozó helyettesének munkatársa volt. A speciális politikai ügyek irodájának igazgatójaként részt vett az ENSZ-t létrehozó Dumbarton Oaks-i, majd a jaltai nagyhatalmi konferencián. A Hiss-ügy után öt év börtönrre ítélték, de csak három évet és nyolc hónapot töltött a Lewisburgi Szövetségi Börtönben.

Mivel az ügyvédi testületből kizárták, kiszabadulása után ügynökként dolgozott. Emlékirataiban azt állította, hogy összeesküvés áldozata, az ellene felhasznált bizonyítékok pedig hamisítottak voltak. Élete végéig ártatlanságát hangoztatta. 1992-ben a magyar belügyminisztériumban megtalálták a szovjetek számára kémkedő amerikai Noel Field vallomását, amelyben Hiss ügynöktársának nevezte. 2009-ben Alekszandr Vasziljev orosz kutató a könyvében (*Spies: The Rise and Fall of the KGB in America*), Eduard Mark hadtörténész pedig a *Cold War Studies* című lapban írt recenziójában egyaránt bebizonyítottak tekintette, hogy Hiss szovjet kém volt.

Hiss ellen, s talán még az Amerika-ellenes Tevékenységet Vizsgáló Bizottságot is feloszlatták. Chamberst pedig Hiss ügyvédjei felszólították, hogy álljon elő a bizonyítékaival.

Mindenki meglepetésére Chambers megtette. Amikor 1938-ban otthagyta kommunista szervezetét, bizonyos mikrofilmeket és iratokat eldugott felesége unokaöccsénél egy poros ételliftbe.

Most ezeket az iratokat Hiss megdöbent ügyvédei elé tárta. Szigorúan titkos kormányzati dokumentumok másolatai és kézzel írt, összegző jegyzetek voltak, melyek azt bizonyították, hogy Hiss nemcsak kommunista volt, de kém is. A gépirás az ő írógépén készült, a kézírás pedig tőle származott. A mikrofilmeket tartalmazó dobozokat Chambers a kertjében egy kivájt sütőtökbbe

RICHARD NIXON 1913–1994

Képviselő (1947–50), szenátor (1951–53), alelnök (1953–61), majd az Egyesült Államok 37. elnöke (1969–1974). Felgyorsította az iskolák szegregációjának felszámolását, megszüntette a sorozást (1971), kiterjesztette a nemzeti parkok területét, környezetvédelmi ügynökséget alapított (1970), megindította a Hábóru a rák ellen elnevezésű orvosi programot, megnégyszerezte a művészetek szövetségi támogatását. Lezárta a vietnami háborút, pekíngi és moszkvai látogatásával (1972) átformálta a nemzetközi kapcsolatok rendszerét, és aláírta a hadászati rakétarendszerek korlátozásáról szóló megállapodást (SALT-1).

A Watergate-ügy elnevezésű lehallgatási botrány idején azonban megpróbálta fedezni a tetteket és akadályozni az igazságszolgáltatást. Ez elhomályosította valamennyi sikerét, és ő lett az egyetlen elnök, akinek le kellett mondania hivataláról.

rejtette, s később ebből kereste elő a bizottság ügynökei számára.

A sajtó közzétette a „sütőtökiratok” hírét, Nixont pedig a parti őrség repülőgépével szállították vissza a Bahama-szigetekről, ahol feleségével együtt vakációzott. Amikor meghallotta, honnan kerültek elő a mikrofilmek, megkérdezte, viccelnek-e vele. Chambers ezután részletesen elmondhatta az őt kivallató szövetségi ügyészeknek, hogy Hiss éjszakánként titkos dokumentumokat csempészett haza, melyeket felesége legépelte, majd a másolatokat ő vitte el a szovjet

kémfőnöknek. Nixon mindent elkövetett Chambers védelmében, a feleségével is beszélt, s megnyugtatta, hogy férjét nem éri bántódás a múltban elkövetett tettei miatt. Chamberst ugyanis az a veszély fenyegette, hogy az igazságügyi minisztérium vád alá helyezi, mert korábban letagadta kémtevékenységét. Ha pedig elítélik, Hiss megússza az ügyet, mert aki vádolta, hitelét veszti: elítéltnek, hamis tanúnak számít.

Nixon ezért ameddig csak tehetette, nem adta át a mikrofilmeket a minisztériumnak. Még át kellett esnie egy nagy ijedtségén: az Eastman Kodak vállalat szakértői úgy találták, hogy a mikrofilm 1945-ből származik, nem Chambers és Hiss együttműködésének idejéből. Hazugság lett volna az egész? Nixon úgy érezte, politikai pályafutása véget ért, Chambers pedig már öngyilkosságra készült, amikor a vállalat szakértői bejelentették, hogy tévedtek: a mikrofilmet 1937-ben gyártották. A bizottság több meghallgatással és sajtótájékoztatóval erősítette meg Chambers vallomását, hogy nyomást gyakoroljon az igazságügyi minisztériumra Hiss vád alá helyezése érdekében. Sumner Welles egykori külügyminiszter-helyettes azt nyilatkozta, hogy a megtalált dokumentum valóban nemzetbiztonsági kockázatot jelentenek. Amikor pedig Nixont felszólították, hogy hozza el a mikrofilmeket a bíróságra, ő engedelmeskedett, elvitte, de nem adta át azokat, arra hivatkozva, hogy a Képviselőház tulajdonát képezik. Végül abban egyeztek meg, hogy az FBI-nak adja át, nem a minisztériumnak. A nyilvánosság előtt pedig azt hangoztatta, hogy ha az igazságügyi minisztérium tisztázná Hiss-t, ezzel csak a kommunistákat bátorítaná fel.

A KÖVETKEZMÉNYEK

Amikor Truman elnöknek bemutatották Hiss iratait, így kiáltott fel: „*A kurafi! Elárulta hazáját!*” A nyilvánosság előtt azonban az elnök továbbra is támadta a bizottságot. Az FBI végül bebizonyította, hogy a gépelt szövegek Hiss írógépén készültek. Hiss azonban még a főtörvényszék előtt is tagadott, s így beszélt: „*Halálom napjáig sem fogom megérteni, hogyan juthatott be Whittaker Chambers a lakásomba, hogy az írógépet használja!*” De már csak megvető nevetést váltott ki. A kémkedési vádak elévültek ugyan, de hamis tanúvallomása miatt Hiss-t öt év börtönbüntetésre ítélték.

A Hiss-ügy országosan ismertté tette Nixont. Heteken át a címloldalakon volt olvasható a neve, az amerikai jobboldal hősnak kiáltotta ki, különösen 1949-ben, a szovjet atombomba tesztelésének és Mao Ce-tung győzelmének évében. A Hiss-ügy biztosította számára a sikert az 1950-es szenátori választáson. Még a mérsékelt republikánusnak tekintett Eisenhower tábornok is gratulált neki: „*A legnagyobb hatást azzal gyakorolta rám, hogy nemcsak elkapta Hiss-t, de tisztességes módon kapta el!*” Amikor pedig Eisenhower alelnökjelöltet keresett magának az 1952-es elnökválasztáson, Nixon jelölésével nyugtatta meg a konzervatív republikánusokat. Eisenhower két elnöki időszaka (1953–1961) alatt mindvégig a politikai küzdelmekről távol álló, bölcs és mérsékelt államférfi szerepét játszotta, s így a harciasabb, konfrontációt vállaló Nixon vált az ellenzék célpontjává.

A Hiss-ügyben játszott szerepével ugyanis nem csak szövetségeseket szerzett magának. Kollégái a bizottságban úgy látták, hogy túlságosan előtérbe toltakodott, és minden dicsőséget magának akart learatni. A liberális, demokrata párti elit úgy érezte, hogy Nixon Roosevelttel egész külpolitikai örökségét helyezte vád alá. Azt terjesztették, hogy Hiss ártatlan volt, Chambers pedig aljas áruló, aki feljelentette a barátait. Majd miután Chambers visszavonult a nyilvánosságtól, a gyűlölködők Nixonra zúdították minden megvetésüket. A „progresszív értelmiség” szemében Nixon vált a „primitívek” egyik vezetőjévé, aki alá akarja ásni a Demokrata Párt elmúlt évtizedeinek vívmányait.

A szegény családból származó, örökös önbizalomhiánnyal küszködő Nixon nem tudta fölényesen viselni a támadásokat. Megtette kötelességét, leleplezte az Egyesült Államok ellenségeit, és most mégis őt támadják, őt rágalmazzák? Ettől kezdve romlott meg véglegesen a kapcsolata a sajtóval, az értelmiséggel és a liberálisokkal. És ettől kezdve mélyeséges gyanakvással viseltetett a Hissre emlékeztető személyek, a New Deal örökösei, a legtekintélyesebb egyetemeken végzett értelmiségiek iránt. Jonathan Aitken szerint „*talán valakinek figyelmettenie kellett volna őt arra, hogy nagy csatát nyert, s követnie kell Winston Churchill tanácsát: Győzelem esetén – nagylelkűség! Ehelyett tovább füstölgött a sajtó vagy a washingtoni vezetők körében megbúvó valódi vagy képzeletbeli ellenségei ellen. Ez volt az első menete egy hosszú küzdelemnek.*” ♦